

Mauve! Wit

Voetbal als bindmiddel

Met Mauve! Wit zet Cultureel Centrum De Kern te Wilrijk een artistiek buurtparticipatieproject op rond de geschiedenis en actuele beleving van de multiculturele wijk het Kiel in Antwerpen. Het hele project draait om het voetbalstadion van Germinal Beerschot Antwerpen dat hét determinerend element in de wijk is. Met een tentoonstelling, een verhalenshow, een themaweek in de lagere school en een publicatie rakelen ze samen met de buurtbewoners het roemruchte verleden van de wijk op en proberen haar zo een nieuwe culturele impuls te geven.

De Kern is een erkend cultureel centrum van de stad Antwerpen met een interne vzw Financieel Beheer. Bij CC De Kern ligt de nadruk op 'het woord'. Er werken een tiental mensen in de programmering en de organisatie. Het centrum heeft zowel interne als externe activiteiten. Binnenshuis is er een ruim aanbod aan theatervoorstellingen, klassieke concerten, lezingen enz. Daarnaast trekt het CC vaak letterlijk de straat op. Jaarlijks worden gratis concertavonden in de open lucht georganiseerd. Tijdens 'Valavond' organiseert het centrum samen met de lokale bevolking allerlei festiviteiten in de wijk Valaar.

Sport bepaalt hier de identiteit

DE GROOTSTE GEMENE DELER

In de Antwerpse agglomeraties bekleedt het Kiel sociaal en artistiek gesproken een weinig benijdenswaardige positie. Verstoken van enige betekenisvolle culturele infrastructuur en door de Antwerpse ring afgesneden van zijn naaste stedelijke omgeving, dreigt de wijk in sociaal en cultureel opzicht helemaal achterop te raken. Het gebrek aan een geschikte ontmoetingsplaats en de heterogene samenstelling van de bevolking maken dat het Kiel langzaam een amalgaam geworden is van op zichzelf en naast elkaar levende bevolkingsgroepen en organisaties. Een cultuur zonder orale geschiedenis, zonder gedeeld verleden of gemeenschappelijke identiteit is volgens de initiatiefnemers gedoemd om uit te sterven. Om dat probleem aan te pakken gingen zij op zoek naar een

onderwerp dat alle inwoners van de wijk kon raken. En dat onderwerp was op het Kiel snel gevonden. Als je de wijk binnenrijdt kom je terecht in een microkosmos van eenrichtingsstraatjes met grappige, sportieve namen. Al deze straatjes, die duidelijk één wijk vormen, worden gedomineerd door de massieve aanwezigheid van het voetbalstadion van de nieuwe fusieclub Germinal Beerschot Antwerpen. Enkele straten lopen zelfs uit op de tribunes en je moet al ver gaan om de enorme lichttorens boven het stadion niet meer te zien.

Max Temmerman, cultuurfunctionaris bij CC de Kern: “We wilden iets doen op het Kiel en hebben het voetbal als thema genomen omdat dat de grootste gemene deler is. Voetbal spreekt immers zowel jonge migranten als ‘oude Belgen’ aan. Daarbij kwam ook dat het stadion hét centrale element is in die wijk.” *Mauve! Wit* wil via allerlei activiteiten oprakelen wat er leeft in de hoofden van de buurtbewoners. In hoeverre worden bijvoorbeeld hun levens gekleurd door de aanwezigheid van dat stadion? Tegelijk wil CC De Kern de rijke geschiedenis van de Beerschotwijk laten herleven en dat verleden een confrontatie laten aangaan met het heden.

Een themaweek rond voetbalclub GBA in leefschool De Toverbol was een eerste project dat onder de gemeenschappelijke noemer *Mauve! Wit* werd georganiseerd. De school wordt bezocht door een zeer grote concentratie kansarme en Nederlandsonkundige kinderen. Ze wil met dit soort projecten een positiever beeld van zichzelf opbouwen en aansluiting vinden bij de sociale leefomgeving. De school kon voor dit initiatief rekenen op een financiële ondersteuning van ruim 3700 euro vanuit het SIF. Deze themaweek stond enigszins los van de andere projecten: een tentoonstelling, een verhalenshow en een publicatie, allemaal met hetzelfde materiaal opgebouwd.

ONTSTAANSGESCHIEDENIS

Ongeveer drie jaar geleden ontstond in de wijk Kiel een werkgroep waarin onder meer mensen van het

buurthuis en het CC De Kern de koppen bij elkaar staken om na te gaan welke culturele impulsen konden gegeven worden aan deze wijk. Onder de noemer 2020 (postcode van de wijk) werden subsidies aangevraagd bij het fonds voor cultuurprojecten van Cultuurminister Bert Anciaux. Kristien Mangelschots, medewerker van het CC De Kern: “Dat geld is er nooit gekomen maar de oorspronkelijke intenties zijn altijd blijven hangen. De gesprekken zijn verder blijven hangen.” Ook was het de bedoeling een netwerk op te bouwen met culturele partners van de buurt. Met 2020 wilden de initiatiefnemers projecten ontwikkelen op die plaatsen waar de diverse bevolkingsgroepen van het Kiel samenkomen. Dat betekende: echt naar de mensen toe stappen.

Het probleem bij dit soort initiatieven is de samenwerking met de plaatselijke organisaties. CC de Kern zorgde in dat stadium enkel voor de artistieke ondersteuning. Veel hing dus af van de samenwerking met die lokale partners. In dat verband is het belangrijk dat je gedurende lange tijd kunt samenwerken met dezelfde mensen. Die continuïteit is er echter niet altijd. Kristien Mangelschots: “Er vallen vaak mensen weg waardoor je geregeld met anderen rond de tafel zit, die bovendien niet allemaal even cultuurminded zijn. Dat maakt het hele proces wel moeilijk.”

In diezelfde periode werd het Cultureel Centrum verbouwd en moesten de activiteiten elders worden ondergebracht. De programmering van het CC verschoof naar allerlei plaatsen in de zuidrand van Antwerpen. Een belangrijke locatie was het buurthuis van het Kiel. Kristien Mangelschots: “Je zag dan dat enkele mensen van de buurt een kijkje kwamen nemen en zelf leerde je de buurt ook kennen.” Inspiratie voor het project zelf haalden de initiatiefnemers bij de sociaal-artistieke projecten van theater Antigone in Kortrijk. Max Temmerman: “Goele en ik hebben die theaterstukken van Geert Six gezien en daar hebben wij goesting gekregen om ook zoiets te doen.”

PARTNERS

Buurtwerking De Tired zoekt binnen het opbouwwerk naar oplossingen voor problemen die collectief worden ervaren in de woon-, werk- en leefsituatie. Ze doet dit door via wisselende en afzonderlijke projecten samen te werken met organisaties en bewoners uit de wijk waar de problemen zich stellen.

Cultuurwijzer Zuidrand staat in voor de uitvoering van het cultuurprogramma van het Sociaal Impulsfonds. Deze organisatie inventariseert alle culturele actoren in de wijk en levert ondersteuning en advies aan alle wijkbewoners en organisaties die betrokken zijn bij culturele initiatieven. Kristien Mangelschots:

“Cultuurwijzer krijgt van het SIF middelen om in de wijk op cultureel vlak impulsen te geven. Vandaar dat het logisch was hen erbij te betrekken. In de beginfase had de vertegenwoordiger van de cultuurwijzer vooral een ondersteunende rol. Het eerste dat hij heeft gedaan, is een inventaris opmaken van wat er aan culturele en sociale initiatieven in de wijk aanwezig was. Er zijn niet zoveel organisaties in de wijk bezig en het buurthuis is de enige die over een ontmoetingsplaats beschikt. Dus was het ook logisch dat wij hen aanzochten om mee te werken.”

Van bij het begin was besloten de artistieke uitwerking van het project in handen te geven van iemand buiten het CC. De hamvraag was natuurlijk wie dat dan moest zijn, want met die keuze kon het project staan of vallen. Via Geert Six is het CC de Kern in contact gekomen met Johan Petit, drijvende kracht achter het theatercollectief MartHa!Tentatief. Max Temmerman: “We wilden een Antwerpenaar vinden, hij/zij moest van voetbal houden en het geheel op een wat ‘volkse’ manier benaderen.”

Johan Petit aanvaardde de job en Tom Clement, decor- en kostuumontwerper van MartHa!Tentatief nam de vormgeving van de tentoonstelling op zich.

De grote lijnen van het project werden uitgestippeld door de stuurgroep, maar voor de artistieke en inhoudelijke uitwerking van het geheel kregen de kunstenaars carte blanche.

TIMING

De voorbereiding van het project ging van start in mei 2000, met een eerste samenkomst van de *Mauve! Wit* stuurgroep. Daarin zaten vertegenwoordigers van CC de Kern, de Cultuurwijzer Zuidrand, buurtwerking De Tired en ook de artistiek verantwoordelijke voor het project, Johan Petit.

De uitvoeringsfase begon in juli 2000 met de bekendmaking van het project en een oproep om medewerking van het publiek. Van 11 tot 16 november 2000 volgde de projectweek *De Toverbol*, als eerste onderdeel van het project. De resultaten van deze week werden mee opgenomen in de tentoonstelling, die in het voormalig dierenasiel van het Kiel liep van 21 januari tot 5 februari 2001. De verhalenshow van Johan Petit werd zeven maal opgevoerd in januari 2001.

METHODE EN PARTICIPATIE

De themaweek van Leefschool de Toverbol werd gedragen door de school zelf, maar Johan Petit en Tom Clement bedachten enkele kernactiviteiten als rode draad voor het project. Voetbalclub Germinal Beerschot zette eveneens haar schouders onder het project, onder meer om het voetbalimago van hooliganisme in de buurt bij te stellen. De kinderen mochten de match GBA-Charleroi bijwonen, mochten een kijkje nemen achter de schermen en zelf eens op de legendarische mat van ‘den Beerschot’ voetballen. Max Temmerman: “Dat was echt wel een succes, al die kleine ventjes die met hun ouders gratis naar de match mochten gaan en in hun T-shirt over dat veld mochten lopen terwijl de meeste ouders zich normaal geen kaartje voor zo’n voetbalmatch kunnen veroorloven. Dat was echt wel de dag van hun leven. Daar moet toch wel iets van blijven hangen bij die kinderen.”

Op het Kiel zelf werd bovendien een zoektocht uitgestippeld waardoor de kinderen op een actieve manier konden kennismaken met de bibliotheek, het cybercafé en de Turks-Marokkaanse vereniging Tumajo. Voor de tentoonstelling werden particulieren en open-

bare diensten opgeroepen hun dierbaarste Beerschotbezittingen tijdelijk af te staan. De tentoonstelling was het formele, historische luik over de club, het olympisch stadion en de omliggende wijk. Om die ‘dode’ materie nieuw leven in te blazen werden ook de bewoners zelf gehoord. Johan Petit trok een tijdlang de wijk in om straffe verhalen en anekdotes te verzamelen over het verleden van de wijk en het voetbal. Zo heeft hij een schat aan materiaal bij elkaar gesprokkeld: interviews met Kielenaars en oud-Kielenaars, met Beerschotfans en Beerschotspelers, oude kinderliedjes verzameld uit lang vervlogen tijden, anekdotes over de Olympische Spelen en verhalen over roemruchte figuren uit het verleden. Die foto’s, video’s en minidiscs werden bewerkt tot montages die op de tentoonstelling bekeken en beluisterd konden worden. Enkele markante getuigenissen over het verleden van voetbalclub Beerschot en het Kiel werden bijeen gebracht in een publicatie.

Al dat materiaal vormde ook de basis voor een verhalenshow die werd opgevoerd door Johan Petit. Max Temmerman: “Oorspronkelijk was het de bedoeling om, zoals Geert Six in Kortrijk, theater te maken met amateurs. Op de oproepen in de krant kwamen wel wat mensen af, eigenlijk alleen oude mensen, maar toen die beseften dat ze ook echt moesten spelen zagen ze het niet meer zitten. Johan heeft dan maar besloten om het allemaal zelf te doen en er een verhalenshow van te maken.” De verhalenshow bestond iedere keer uit twee delen: het eerste was een soort reisverhaal door het Kiel, bekeken door de ogen van ‘klein Johanneke’. Hierin bracht Johan Petit getuigenissen, anekdotes, televisiefragmenten en liedjes bij elkaar in een soort revue. Na de pauze werden ‘bekende’ Kielenaars als Robert Voorhamme (SP.a-politicus) en Ferre De Coster (ex-keeper van Beerschot) door Johan Petit geïnterviewd.

VISIE OP VOLKSCULTUUR

De initiatiefnemers willen met *Mauve! Wit* een volks-cultureel aspect aanwenden om een kwalitatieve

bijdrage te leveren tot de samenleving. Een samenleving zonder gedeeld verleden, zonder duidelijk vastomlijnd imago, loopt immers het gevaar versplinterd uit de strijd te komen. Volkscultuur, in dit geval liederen, gedeelde herinneringen en de manier waarop met een roemrucht verleden wordt omgegaan, kan trachten de ruggengraat van een samenleving te verstevigen.

Goele Haest, directeur van De Kern: “Volkscultuur is dat wat mensen bindt. Niet meer en niet minder. Maar dat is al heel veel. Vaak wordt er vertrokken van een gedeeld verleden om die volkscultuur te benoemen, maar evenzeer gaat het over het heden. Volkscultuur betekent dan dat mensen hun gemeenschappelijkheid gaan zoeken. En dan blijkt (o.a. bij Mauve! Wit) dat het in de verhalen die ze vertellen inderdaad steeds over de ander gaat, over de medemens, over wat mensen al dan niet gemeenschappelijk hebben. Volkscultuur kan vertaald worden in ‘figuren’ die een wijk, een heden en/of een verleden, een gezicht geven. In Mauve! Wit, waar vertrokken werd van het voetbal, kreeg die volkscultuur verschillende gezichten: van de legendarische voetballers tot de alom bekende figuur Trees Max. Voor mij is cruciaal dat de tendens doorbroken wordt om volkscultuur te verbinden met een gevoel van ‘vroeger was het beter’. Het zoeken naar wat mensen bond (in het verleden) zou moeten leiden tot een nieuwe kijk op volkscultuur (in het heden). Een frisse kijk op volkscultuur en volkskunde is dus belangrijk. Een van de mooiste voorbeelden is zonder twijfel ‘Het Huis van Alijn’. Volkscultuur is iets levends en moet ook zo benaderd worden. Mauve! Wit was voor ons een en al volkscultuur. In de verhalenbundel, de tentoonstelling en de voorstelling werden de verhalen opnieuw levend, verhalen die dreigden verloren te gaan, maar die nu bewaard werden en die mensen weer een gezicht gaven. Verhalen over het verleden maar ook over het nu.

Voetbal was een uitgangspunt omdat het een deel van de buurt typeerde waarvoor het project was opgezet, een instap als het ware maar geen eindpunt. Voetbal is

ook een onderdeel van de volkscultuur of je het nu volksvermaak noemt of keihard zakendoen, het is iets wat mensen samenbrengt, vandaag maar ook 70 jaar geleden, het bindt mensen (in het stadion, in het café, in de huiskamer). Het is een onderdeel van de Belgische cultuur én zeker van de Kielse.”

MAATSCHAPPELIJKE DIMENSIE

Mauve! Wit wendt de sport, als volkscultureel facet, aan om bij te dragen tot de kwaliteit van de samenleving. Dat kan hier omdat sport hier in belangrijke mate de lokale identiteit bepaalt. Dit uit zich in straatnamen en in de leefomgeving, maar ook in het immateriële: gedeelde herinneringen, anekdotes, verhalen over volksfiguren of over het actuele leven rond het voetbalstadion.

Goele Haest: “Maar het participatieproces is de essentie van het project. En dat veronderstelt een goed georganiseerde communicatie, want het Kiel is een smeltkroes van culturen. Precies dat maakt de uitdaging des te boeiender: de historische achtergronden verbinden met een actuele identiteit en zo de ruggengraat van de lokale samenleving verstevigen.”

CONCLUSIE

In dit project komen diverse elementen, zoals gemeenschappelijk verleden, buurtparticipatie en artistieke inbreng, op een inspirerende manier samen.

CC de Kern wil zo een impuls geven aan Het Kiel dat totnogtoe verstoken was gebleven van zulke initiatieven. Max Temmerman: “Ik denk dat ons project inhoudelijk niet zo vernieuwend is. Geert Six, bijvoorbeeld, is in Kortrijk al langer bezig met dit soort initiatieven. De verhalenshow, met zijn mix van theater, muzikale voorstelling en gespreksavond, was wel iets apart, maar vooral het werken op het Kiel is de vernieuwing.”

Met het voetbalstadion en het olympische verleden van de wijk hebben de initiatiefnemers een onderwerp aangesneden dat iedereen aanspreekt. Dit onderwerp was de rode draad van een proces waarbij de buurtbe-

woners actief betrokken werden. Het was immers niet de bedoeling met een project naar de wijk te stappen, maar wel om mét de bewoners, vanuit het verleden én het heden van de wijk, een gezamenlijk project uit te werken. Om de buurtbewoners bij het project te betrekken én om het vorm te geven heeft CC De Kern twee jonge theatermakers aangesproken om vanaf het begin mee te werken. Hun inbreng mag zeker niet onderschat worden. Johan Petit is zelf de wijk ingetrokken en heeft bij de bewoners reacties, verhalen en anekdotes verzameld. Met deze ingrediënten hebben hij en Tom Clement de tentoonstelling, de verhalenshow, de themaweek en de publicatie opgebouwd. Uit de reacties op de verhalenshow en de tentoonstelling blijkt dat ze geslaagd zijn in hun opzet. En dat opzet was niet zozeer het reguliere theater- en tentoonstellingspubliek bereiken, maar iets maken dat zo nauw mogelijk aansluit bij de leefwereld van het plaatselijke publiek. De commentaar van een toeschouwer, over de verhalenshow, zegt genoeg: “Een zeer geslaagde voorstelling van ‘de man met de pet’ en zijn dagelijkse belevenissen. Wij hebben veel opgestoken over een gepasseerd tijdvak.”

Cultureel Centrum De Kern wil het niet houden bij dit ene project. Met de ervaring van *Mauve! Wit* in het achterhoofd, wordt al volop gewerkt aan nieuwe projecten die elk op hun manier op Het Kiel iets willen betekenen. Er wordt bijvoorbeeld gedacht aan een project rond hoogbouw of een project dat inspiratie zoekt bij de vele schilders waarnaar straten in de buurt genoemd zijn.

Ondersteuning door de Koning Boudewijnstichting:

9915,74 euro

Cultureel Centrum De Kern
Kern 18
2610 Wilrijk
tel.: 03-821 01 20
kern@antwerpen.be

